

Jukka Kanerva: Puolueöykkäröinnistä sivistyshurmokseen. Suomalaisen opiskelijaliikkeen murroksesta 1970-luvun lopussa tekstianalyysin valossa. SYL-julkaisu 7/86. Suomen Ylioppilaskuntien Liitto, Helsinki 1986. 101 s.

Erään poliittisen murroksen pikalukua

Jukka Kanerva on kirjoittanut Suomen Ylioppilaskuntien Liitolle (SYL) »tilaustutkimuksen» siitä, mitä suomalaisessa opiskelijaliikkeessä kahdessa eri epookissa 1970-luvulla tapahtui. Tarkemmin muotoiltuna Kanervan »tutkimus opiskelijaliikkeen eräistä olennaisista teksteistä 1970-luvulta» on tutkimuksellinen johdanto opiskelijaliikkeen *eräiden* tekstien ajatusmaailmojen historiaan. Kanerva ei kirjoita historiaa, koska sellainen »vedellyttäisi myös reaalihistoriallista otetta». Sen sijaan Kanerva lukee kahta erilaista »vapautuskertomusta», poliittista ja tieteellistä. Poliittinen kausi luetaan Sosialistisen Opiskelijaliiton (SOL) Taisteluoehjelmasta (1973). Sivistysliikkeen aikaa Kanerva lukee Matti Juntusen, Genesislehdien ja v. 1979 jyvaskyläläisten »sivistyssissien» eli ylioppilaskunnan hallituksen jäsenen jälkipolville jätetyistä/osoitetuista (?) papereista. Tausta-asetelma kahden vapautuskertomuksen maailmaan paikannetaan linjalta Bacon, Descartes, Machiavelli, Rousseau <—> Kant, W. von Humboldt, Snellman.

Vaikka Kanerva ei kirjoita historiaa, niin historiankirjoituksen näkökulmasta voi kirjata muutaman huomautuksen. Jos kohta tekijän ideana onkin eräänlainen tutkielman muotoon puristettu ajatuskoe, yritys tarkastella tekstejä vapaana tekstien syntykontekstista, niin tutkielmaan syntyykonteksti tunkeutuu »takakautta», tutkielman kirjoittajan itsensä tekstissä/äänessä (kaikkietävä kertoja). Toisaalta — vaikka emme vertailuun menisikään — on aina syytä kysyä, miten eri aikojen tekstit suhtautuvat toisiinsa: olennaisuus, edustavuus, tyypillisuus, (. . .) fragmentti vai synteesi.

Kanervan kirjoitusta lukee mielellään — etenkin jos tarkasteltavia asioita on itse läheltä seurannut. Kuitenkin samalla joutuu loppua kohti mentäessä yhä enenevässä määrin asettelemaan sivujen reunoihin omat epäilyn merkkinsä. Mielenkiintoista on, että Kanerva tuntuu saaneen

enemmän irti SOL:n Taisteluoehjelmasta kuin sivistysyliopistoliikkeen eri kirjoituksista (kumpi on loppunut, aika vai into?). Juntusen sivistyneistöä käsittelevän kirjoituksen erittely jää käytännössä referaatin tasolle. Johtuu-ko tämä siitä, että Esa Sironen töihin yliopistodebatissa ei viitata? Sironen oli kiistatta yksi jyvaskyläläisen keskustelun käynnistäjistä — jos Juntunen oli »reetori», niin Sironen kirjoitti. Vahinko, että tämä puheen ja kirjoituksen välinen yhteys jää Kanervalta kokonaan tematisoimatta. Edelleen, jos Taisteluoehjelma muodostui eräänlaiseksi poliittisen kertomuksen synteeksiksi, niin Sironen lisenssiaattityöksi kokoama *Esseitä sivistyksestä* (1983) kertoi sivistyskeskustelussa yhden epookin tilinpäätöksensä.

Vaikka Kanerva implisiittisesti kirjoittaakin jaon poliittisen ja tieteellisen vapautuskertomusten välillä olevan häilyvä, liittyvän eri historian epookkeihin, niin tutkielman lukukokemus johtaa kysymykseen, oliko tieteellisenäkin vapautuskertomuksessa kysymys poliittisesta vapautuksesta — pettäkö teksti? Joutuu kysymään, millaiseen poliittiseen vapautukseen SOL Taisteluoehjelmineen tähtäsi? Kanervan analyysi Taisteluoehjelmasta antaa aiheen kysyä: olivatko SOL:n Taisteluoehjelman ajatukselliset ja käytännölliset sitoumukset sittenkään akselilla Bacon—Rousseau? Olisiko sittenkin perustellumpaa nähdä SOL:n poliittinen vapautusohjelma ensyklopedistisessa valistuksessa — ranskalaisen klassisen valistuksen *SUURESSA* työssä. SOL:n Taisteluoehjelma oli — ja sellaisena se aikalaiselle avautui — massiivinen voimannäyte poliittiselta organisaatiolta. Kysymyksessä oli eräänlainen Pandoran lipas jota ei tullutkaan läpilukea! Tästä sosialistisen opiskelijaliikkeen ensyklopedistisesta ulottuvuudesta olisi saatanut löytyä avain siihen teoreettiseen kahden vapautuskertomuksen väliseen saumaan, jossa poliittinen kääntyi tieteelliseksi juuri intellektuellia koskettaneen keskustelun ja kirjoittelun kautta (Jyvaskylässä v. 1976—1977).

Sivistysyliopistokeskustelusta nousut argumentti, joka tehoi opiskelijaliikkeeseen, liittyi valistuksen kritiikkiin (Tältä kannalta mielenkiintoinen on se esseistinen tarkastelukulma, jonka Sironen muotoili artikkelissaan »Humanismin ajankohtaisesta muodosta», 1981). Jyvaskylässä sivistys- ja tiededebatit merkitsivät kuoliniskua vasemistolaisen opiskelijajärjestöjen perinteisille valistusideologisille opintokerhoille. Teoreettiset argumentit saivat uudella tavalla muotoillun selkänöjan. Kun Kanerva kirjoittaa SOL:n Taisteluoehjelman itsekritiikistä (esittäjänä Tigerstedt v. 1979), niin tuo itsekritiikki — huolimatta siitä että itsekritiikki käytiin poliittisen liikkeen sisällä — oli ehkä enää osaksi poliittiseen vapautuskertomukseen kuuluvaa. Rinnakkaisen tapauksen voimme löytää sivistysyliopistokeskustelusta. Kollegansa »sivistyssissi» Salosen argumenttien — tärkeiltä osin sattuvastakin kritiikistä — Kanerva siirtyi liian helposti ja teoriassa liian nopeasti pari—kolme kertaa ilmestyneen poliittisen undergroundlehdien Äänestyskäyttäytyjän argumenttien ku-

vaihuun.* Tällaisissa siirtymissä Kanerva tekee tavallaan — omaa tutkimusohjelmaansa vasten asetettuna — eräänlaisia kategoriavirheitä»: Sivistyssissien paperit olivat vielä (ehkä) vakavia yrityksiä tutkinnonuudistuskeskustelun jälkilöylyissä. Äänestyskäyttäytyjä oli ensisijassa *poliittinen* vitsi, jonka eräät SKDL:n henkilöt tosin ottivat vakavasti.

Ylipäättään Kanerva on tehnyt viisaasti rajatessaan käsiteltävän materiaalin kummassakin kertomuksessa vain tutkielmaa kannattavan idean kannalta olennaiseen. Materiaalien erilaisuus kuitenkin antaa sen vaikutelman, että tieteellisen vapautuskertomuksen »lähiluku» jää osittain tekemättä. Korostaessaan sitä, että sivistysyliopistodebatissa tutkinnonuudistuksen kriitikot kykenivät keskustelemaan keskenään, argumenttien vaihto onnistui, Kanerva jättää sanomatta että se onnistui tutkielmaan valitussa materiaalissa. Sivistysyliopistoliikkeen ongelmaksi nousi poliittinen konsensus: Ylioppilaskuntavaalien mielenosoitukselliseen väärinkäyttöön (suuri tutkinnonuudistuksenvastainen vaaliliitto) oli voimia, mutta ei sellaiseen »uuteen politiikkaan» ja tajunnalliseen ylijäämään, jotta poliittiselle mielikuvitukselle olisi löytynyt jatkajia. Suureen vaaliliittoon huipentunut sivistysyliopistoliike pysähtyi poliittisten opiskelijajärjestöjen tappioon. Muualla kuin Jyväskylässä ei sivistysyliopistoliikettä koskaan liikkeelle lähtenytäkään: Vai onko jossakin muualla kuin Jyväskylässä (valtio-oppi & filosofia) koulutusohjelmien ulkopuolella olevia tieteenalaja? Missä muualla kuin Jyväskylässä yritettiin lukea asetuksia väärin? Ehkä vain Jyväskylässä — ja sielläkin vain muutama — ymmärsi, että humboldtilainen yliopistoidea oli projekti, joka ei ollut vaikuttanut paljoakaan yliopistojen kehitykseen. Humboldtilainen yliopisto oli projekti, joka aikoinaan oli

pysäytetty heti alkumetreilleen. Juuri tässä teorianhistorian fragmentaarisuudessa on nähtävissä/luettavissa ne syyt, joiden takia ideoiden »välittyminen Humboldtilta . . . (oli) ilmeistä ja melkein liiankin suoraa». Ja: »poliittisten vapautuskertomusten välitysmekanismi (. . .) monimutkaisempi eikä aina niin ilmeisesti Locke—Rousseau-tematiikkaan pitäytyvä (. . .)».

Kahden vapautuskertomuksen formuloinnin kautta Kanerva on kyennyt hahmottamaan suomalaisen opiskelijaliikkeen teksteihin kiteytyneitä kahden eri epookin ajatuksellisia jälkiä. Parasta ehkä Kanervan tutkimuksellisesti lukutavassa on se, että hän ei ole lähtenyt tekstien kautta todistamaan poliittisen tai tieteellisen oppimishistorian puolesta. Mikäli SYL:n tai jonkin reaalisesti olemassaolevan opiskelijaliikkeen aktivisteissa olisi ajattelevia ihmisiä, he huolehtisivat siitä, että Kanervan työ saisi jatkoa. Vapautuskertomuksia — »Mutta mistä ne vapautuivat — ja mihin ne päättyivät?» Jos poliittinen opiskelijaliike vapautui paradoksaalisesti puoluepolitiikasta ja sivistysyliopistoliike lannistui koulutusohjelmiin, niin missä ja millainen on postpoliittinen ja posttieteellinen opiskelijaliike?

HEIKKI MARJOMÄKI

* Sivistyssissistä huomautus, joka liittyy lähiluvun ongelmiin: Oli ehkä sittenkin vain johdonmukaista, että juuri Vietnamin sota tarjosi malliesimerkin rintamalinjojen puhtauden merkityksestä luokkataistelussa. Sissisodan ilmiästä huolimatta Vietnamin oli kuin olikin rintama(n) idea. »Yksittäisten iskujen ja rintaman sekoittamisen» sijasta vietnamilaiset kävivät itsekin totaalista sotaa. Jyväskyläläinen sivistyssissi oli tässä mielessä vanhan ajan sotilas — ajalta, jolloin vielä käsitteille oli löydettävissä osoite. Vietnam olisi sivistysyliopiston näkökulmasta merkinnyt selvää postmodernia.

